

JAARBOEK

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt”

TE

AMSTERDAM

Commissie van Redactie:

Dr. W. F. BAX (Amsterdam),

Dr. H. ENNO VAN GELDER (Voorburg),

Dr. J. W. A. VAN HENGEL (Utrecht),

Dr. J. H. JONGKEES (Bussum),

Dr. A. N. ZADOKS-JOSEPHUS JITTA (Amsterdam).

XXXVI 1949,

AMSTERDAM

UITGAVE VAN HET GENOOTSCHAP

1949

MUNTSLAG VAN KAREL V TE KAMPEN

door

Mr. J. VAN KUYK †

Als, in de eerste helft der zestiende eeuw, Karel V de Bourgondische territoriale politiek in de Nederlanden bekroont en afsluit door de vereeniging onder zijn gezag van de Noordelijke en Oostelijke gewesten met de reeds van zijn voorgangers geërfde landen, doet zich voor de centrale Regeering de vraag voor of het wenschelijk is — naast de reeds eeuwen-oude historische Munt te Dordrecht — ook daar munthuizen te vestigen, of uitbreiding te geven aan wat op dit gebied reeds bestond. Een vraag welke beantwoording afhing van het belang dat landsheer en bevolking hiervan te verwachten hadden, zooals deze vragen steeds gelegen hebben.

Voor Gelderland, dat door den muntslag sedert de bezetting van het land door Karel den Stoute tot den terugkeer van Karel van Egmond als hertog, reeds een Bourgondisch-Oostenrijksche traditie had en waar bovendien tot het einde eigen hertogelijke munten geslagen waren, is de vraag aanstonds opgelost. Blijkens doorlopende muntmeestersrekeningen van 1 Augustus 1544 tot 6 Augustus 1558¹⁾ zijn de gouden en zilveren stukken, welke waren ingevoerd door de Ordonnantie van 4 Februari 1520 (o.s.), en de latere zonnekroon te Nijmegen geslagen; op enkele van deze typen draagt de keizer zijn titel van hertog van Gelre.

Overigens blijkt dat onderzoekingen hebben plaats gehad, plannen zijn ontworpen en soms een begin van uitvoering is

¹⁾ Zie: Van der Chijs, *De Munten der voormalige Graven en Hertogen van Gelderland*, blz. 168 v., 326 v.

gemaakt, zonder dat het ten slotte tot een muntslag van omvang en beteekenis gekomen is. Bewaard zijn in het Koninklijk Archief te Brussel ²⁾ een muntmeestersrekening over sedert 22 Augustus 1527 tot 25 Juni 1530 te Leeuwarden geslagen munten en twee muntmeestersrekeningen betreffende de van 22 Juni 1529 tot 31 Mei 1531 en van 29 Mei 1532 tot 7 September 1535 te Kampen geslagen stukken. Van der Chijs ³⁾ publiceerde een hierbij behorende aanstellingsacte van den muntmeester te Kampen Frans van Papevelt.

Van dezen muntslag te Kampen is in de negentiende eeuw een reeks stukken — voor zooverre de herkomst blijkt — uit vondsten bekend geworden. Het zijn, zooals uit de hiervoor vermelde jaren te verwachten was, de typen van de Ordonnantie van 1520, waarop Karel V de titels voert van Keizer en Koning van Spanje zonder toevoeging van den landsheerlijken titel in deze landen. De herkomst blijkt uit het muntteken, in het omschrift opgenomen, bestaande uit een C op twee gekruiste stokken, het bekende Bourgondische embleem.

In het *Jaarboek* van 1914 (blz. 144 v.) heeft M. Schulman een artikel aan deze Overijsselsche Munt gewijd; sedert is het aantal bekende stukken uitgebreid, terwijl ook de in het hieraanvoorafgaand artikel besproken vondst een exemplaar van den stuiver heeft gebracht. Zoodat wij meenen dat aanleiding bestaat thans opnieuw een inventaris op te maken.

* * *

1. *Halve Reaal* (Goud).

Vz. gekroond wapenschild (met den dubbelen rijksadelaar), rustend op een gebloemd kruis van drie armen, welke, evenals de kroon van het wapenschild, den parelrand — waarbinnen een dunne gladde rand — doorbreken; omschrift: naam met titel van keizer en koning van Spanje.

²⁾ Zie: *Revue de la Numismatique belge* 1860, blz. 199; 1854, blz. 112—3; 1856, blz. 247 v.

³⁾ Van der Chijs, *De Munten der voormalige Heeren en Steden van Overijssel*, blz. 347 v.

Kz. gekroond wapenschild (16 deelen) binnen een dunnen gladden rand en parelrand; omschrift: (c op twee gekruiste stokken) DA MICHĪ VIRTVTEM CONTRA HOSTES TVOS.

Kon. Penningkabinet, Inv. no. 6902, afkomstig uit vondst Barneveld 1871 (*Revue belge* 1872, blz. 389 — no. 129); *Ver slag* K. Penningkabinet 1872, blz. 7; *Jaarboek* I (1914), blz. 146 (no. 1). — Omschrift Vz.: KARO — D G ROM — IMP Z HI — SP REX.

In vondst Barneveld zijn 2 ex. vermeld; het tweede is echter niet bekend; *Jaarboek* I (1914), blz. 147 (no. 1a).

2. *Carolus-gulden* (Goud).

Vz. de keizer ten halven lijve, in harnas en gekroond, in rechterhand een zwaard en in linkerhand rijksappel, binnen dunnen gladden rand en parelrand; omschrift: (c op twee gekruiste stokken) naam met titel van keizer en koning van Spanje.

Kz. wapenschild (16 deelen) op een dubbelen rijksadelaar, binnen dunnen gladden rand en parelrand; omschrift: (kroon) DA MICHĪ VIRTVTEM CONTRA HOSTES TVOS.

a. Kon. Penningkabinet, Inv. no. 6903, afkomstig uit vondst Amersfoort 1894 (*Auctie-Schulman* Juni 1894, no. 1045); *Ver slag* K. Penningkabinet 1894, blz. 25; *Jaarboek* I (1914), blz. 147 (no. 2).

b. Kabinet Teyler, Haarlem (legaat-Roest), afkomstig uit dezelfde vondst (*Auctie-Bom*, Amsterdam, Juli 1894, no. 611*); *Jaarboek* I (1914), blz. 148.

c. Verkoop-catalogus J. Schulman, Amsterdam, Mei 1906, no. 105, vermeld *Jaarboek* I (1914), blz. 148; *Auctie-catalogus* J. Schulman, Amsterdam, 12—3 Maart 1934, no. 299; — hetzelfde exemplaar volgens mededeeling van de firma Schulman.

3. *Dubbele Carolus* (Zilver), bekend als: *zilveren Reaal*.

Vz. gekroond wapenschild (met den dubbelen rijksadelaar) binnen zeer dunnen gladden rand en parelrand, door het kruis

van de kroon doorbroken; omschrift: naam met titel van keizer en koning van Spanje.

Kz. gekroond wapenschild (16 deelen) binnen zeer dunnen gladden rand en parelrand, rustend op een gebloemd kruis van drie armen, welke den rand doorbreken; omschrift: (c op twee gekruiste stokken) DA MICHI VIRTVTEM CONTRA HOSTES TVOS.

Kon. Penningkabinet, Inv. 1929, no. 55, afkomstig uit vondst Dendermonde 1927 (*Revue belge* 1927, blz. 151, met afb., ten onrechte toegeschreven aan Gelderland).

4. *Halve zilveren Reaal.*

Vz. gekroond wapenschild (met den dubbelen rijksadelaar) binnen parelrand rustend op een gevoet kruis, dat dien rand doorbreekt; omschrift: naam met titel van keizer en koning van Spanje.

Kz. gekroond wapenschild (16 deelen) binnen parelrand; omschrift: (c op twee gekruiste stokken) DA MICHI VIRTVTEM CONTRA HOSTES TVOS.

Jaarboek, I (1914), blz. 149 (no. 3).

5. *Stuiver (Zilver).*

Vz. klein gekroond wapenschild (met dubbelen rijksadelaar) als hart van een zeer versierd kruis binnen vier bogen en parelrand; het kruis doorbreekt den parelrand; omschrift: naam met titel van keizer en koning van Spanje.

Kz. gekroond wapenschild (16 deelen), aan elke zijde twee gekruiste stokken binnen parelrand; omschrift: (c op twee gekruiste stokken) DA MICHI VIRTVTEM CONTRA HOSTES TVOS.

a. Verz. Keer (auctie-Catalogus Bom, Amsterdam, 1858, no. 1723); *Verslag Koninklijk Penningkabinet* 1860, blz. 8—9; ex. niet in het Kabinet aanwezig.

b. Verz. J. A. Stricker, 's-Gravenhage, beschreven door van der Chijs, *De Munten der voormalige Graven en Hertogen van Gelderland*, blz. 176—7 (pl. XX, 8) en ten onrechte toegeschreven aan Gelderland, — terecht anders Roest, *Essai*

in: *Revue belge* 1893, blz. 138 en no. 543, alwaar echter minder juist gesproken wordt van *de stad* Kampen; auctie-Verz. Stricker bij Bom, Amsterdam, 1859, no. 150.

c. Kon. Penningkabinet, Inv. 1926, no. 261 (auctie J. Schulman, Amsterdam, Nov. 1925, no. 632, met afb.); *Jaarboek I* (1914), blz. 149 (no. 4).

d. Kon. Penningkabinet, Inv. 1949, no. 21 (aankoop uit een vondst 1948, zie voorgaand artikel in dit *Jaarboek*), met een ingeslagen stempel.

e. Kabinet Teyler, Haarlem (legaat-Roest).

f. Auctie-catalogus J. Schulman, Amsterdam, Nov. 1925, no. 633, met afb.; *Jaarboek I* (1914), blz. 150 (no. 4a).